

**N. Császi Ildikó**

## **35 éves a Maribori Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke**

### **A tanszék és a magyar lektorátus bemutatása**

#### **Bevezetés**

Egy társadalmi közegben sikeres oktatási-képzési modellről akkor beszélhetünk, ha az óvodától az egyetemig létezik valamilyen formában megszervezett nevelési-oktatási szint. A Magyarországgal határos államokban szinte mindenütt működnek a magyar nyelvvel és kultúrával foglalkozó tanszékek – mint ahogy a magyar felsőoktatásban is megtalálhatók a környező országok nyelvével és kultúrájával foglalkozók. A határon túli magyar tanszékek többnyire az adott ország magyar kisebbsége számára képeznek – elsősorban pedagógus – szakembereket, és hallgatóik is szinte kizárólag a magyar kisebbség tagjaiból kerülnek ki. Csak kivételesen, a tömbmagyarság területén találkozunk szakmai felsőoktatási (orvos-, közgazdász-, színész-) képzéssel magyar nyelven. Ez a körülmény általában meghatározza a tanszékek státuszát is: többségükben nemzetiségi tanszékek. Ez az állapot biztosíthat bizonyos előjogokat, kiváltságokat, hiszen valamennyi közép-európai ország (így Magyarország is) elkötelezte magát a területén élő nemzeti kisebbségek támogatása mellett, azaz a kisebbségek nyelvét és kultúráját tanító és az ezt kutató egyetemi tanszékek a többi egységet is megillető állami normatíván túl rendszerint kapnak kiegészítő támogatást is. Erre annál is inkább szükség van, mivel a többnyire alacsony beiskolázási létszám miatt a létszámarányos normatíva nem volna elegendő a tanszék fenntartásához.

#### **Magyar egyetemi képzés Mariborban**

Szlovéniában a magyar nyelv és irodalom felsőfokú oktatása egyetlen helyen, a Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kara Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékén folyik (1. ábra). A tanszék alapításának gondolata 1980-ban érett be, amikor az akkori államok képviselői megegyeztek, hogy Szombathelyen szlovén, Mariborban magyar tanszéket alapítanak. A tanszék megszervezésével megbízott vezető, Martin Kramar az akkori lektort, Vörös Ottót kérte fel, hogy dolgozza ki a képzés első szakmai programját. A nyelvészeti órák ellátására a szombathelyi testvérintézmény küldött lektorokat, akik a tanszéki feladatokat is elvégezték. Az irodalomtanítás Varga Józsefhez kapcsolódott, aki később tanszékvezető is lett.



1. ábra

*A Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kara*

Az oktatóhely két egységből áll: az 1966-ban alapított és azóta is sikeresen működő Magyar Nyelvi Lektorátusból, amelynek tevékenységét 2013-tól teljes mértékben a magyar állam finanszírozza, valamint az 1981-ben létrehozott Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékből. Mind a lektorátus, mind pedig a tanszék azzal a céllal alakult meg az egykori Pedagógiai Akadémián, hogy a Muravidéken élő őshonos magyar kisebbségnek megadassék a lehetőség arra, hogy a fiatalok felsőfokon is anyanyelvükön végezhessek a tanulmányaikat: a lektorátuson fakultatív módon, a tanszéken pedig magyar szakosként.

A tanszék hivatása az értelmiségi létre való felkészítés: a hallgatókat olyan értelmiségiekké akarják formálni, akik nemcsak szakmailag állják meg a helyüket leendő pályájukon, hanem képesek lesznek pályakorrekcióra is, ha a szűkebb közösségük érdeke úgy kívánja (két különböző nyelven elsajátított szakjuk miatt ez egyébként eleve könnyebb, mintha akár egy szakot végeztek volna el anyanyelvükön, akár két szakot egy nyelven). Az értelmiségi létre való felkészítés során a tanszék és a lektorátus különös figyelmet fordít a nyelvhasználati problémák előtérbe állítására, a nyelvi készségek, kompetenciák fejlesztésére, mélyítésére. Az iskoláknak ugyanis még kisebbségi körülmények között is legalább a regionális standard oktatására kell törekedniük, egy értelmiséginek pedig adott esetben az ilyen szintű kommunikációra. Ez pragmatikus jellegű feladat: nyelvében, kultúrájában, hagyományaiban erősíteni a kisebbségi létbe kényszerült muravidéki magyarságot.

## A tanszék története

A tanszéken az 1980/1981. tanévben kezdődött meg a magyar szakos tanárképzés: a négy féléves programban általános iskolai magyar szakos tanári oklevelet szerezhettek a hallgatók. A tanszékvezető az első hónapokban Martin Kramar, majd pedig Varga József lett. Az oktatás két beiratkozott hallgatóval indult. Az 1985/1986. tanévben, a Pedagógiai Akadémia Pedagógiai Karrá alakulásával kezdődött meg a tanszék egyetemi léte: megszűnt a kétéves általános iskolai tanárképzés, helyébe egyetemi szintű képzés lépett. A diploma feljogosította a végzett hallgatókat mind az általános, mind pedig a középiskolai oktatásra. Az első egyetemi félév öt magyar szakos hallgatóval indult. A Pedagógiai Kar a 2006/2007-es tanévben három külön karrá vált: ennek egyike a Bölcsészettudományi Kar. Ezzel a maribori hungarológia is a kar tizenkét tanszékének egyike lett. Az oktatási programban nem történt változás. A 2008/2009-es tanévtől a bolognai átalakulás első lépéseként új oktatási programok indulhattak. Azóta már két program közül választhatnak azok a fiatalok, akik a magyar mellett döntenek a továbbtanulásuk során. 2008-ban kapcsolódott be a tanszéki oktatómunkába – óraadóként – Pusztay János (nyelvész, habilitált egyetemi tanár), Merényi Annamária (irodalmár, habilitált egyetemi docens) és Kovács Attila (történész, habilitált egyetemi docens). A tanszék oktatója volt korábban Bence Lajos irodalmár (habilitált egyetemi docens) is. A tudományos munkába szervesen bekapcsolódott a tanszék egykori vezetője, a ma már aktív nyugdíjas éveit töltő Varga József (habilitált rendkívüli egyetemi tanár), illetve a tanszék egykori tagja, Bokor József (nyelvész, egyetemi tanár), aki 1997 és 2004 között a tanszéket vezette, és aki 2008 októberétől nyugállományba vonult.

A *magyar nyelv és irodalom* alapszak az egyik kétszakos program, amelynek keretében hat félév alatt mindkét szakon 90-90 kreditpontot kell a hallgatóknak összegyűjteniük. Általános szakmai képzést nyújt, egyetemi diplomát ad. Elsősorban anyanyelvi program, de a pedagógia kiszorulásával nagyobb lehetőség van a nyitásra, mivel a középiskolában úgynevezett környezetnyelvi magyarra járó, nem magyar anyanyelvű hallgatók is jelentkezhetnek a képzésre. Erre a kétnyelvű közoktatásban megszerzett nyelvi és kulturális kompetenciájuk ad módot. Emellett nem része a képzésnek a korábbi kötelező iskolai tanítási gyakorlat, amely szinte lehetetlenné tette a szlovén elsőnyelvűek beiratkozását.

A tanszék minőségi oktatásra törekszik. Mariborban több neves professzor is tartott előadást, így például: Deme László, Szathmári István, Péntek János, Beke Ödön, Thomka Beáta, Papp János, Rónai Béla, Molnár Zoltán, Lanstyák István. Nem hanyagolhatók el a magyarországi részképzések sem, bár erre Mariborban rendszerint csak a diplomaírási (abszolvensi) időszakban kerülhet sor (Kolláth 2012).

2008 októberében indult el a Fordítói Tanszéken a *nyelvközi tanulmányok – magyar* alapszak, amely elsősorban a magiszteri szintű magyar–szlovén fordító- és tolmácsolásra készíti fel a hallgatókat. E program magyar nyelvészeti, irodalmi és kulturológiai kurzusait tanszékünk oktatói tartják. A fordítói program hiányt pótol a régióban: a kétnyelvű közösség élethelyzeteiben, a két kultúra közvetítésében elengedhetetlen. A fordítás a kultúraközvetítés egyik eszköze, és ennek fontos szerepe van a multikulturális környezetben. Egy szakembernek jó lehetőség arra, hogy tudását mindkét nyelvben és kultúrában hasznosítani tudja. A Maribori Egyetemen folyó szlovén–magyar és magyar–szlovén fordítás a gazdasági szemléletű filozófiát vallja magáénak. A *fordítási gyakorlatok* a 4–6. szemeszterben úgy

dolgoznak a hallgatók (2. ábra), mintha azt megrendelőnek tennék, az ő elvárásainak megfelelően hoznák létre a terméket (Bálint Čeh 2012).



*2. ábra*

*A fordítósze­minárium hallgatói*

A fordítás alapfeltétele a jó nyelvismeret. A kultúraközvetítés pedig számos egyéb képességet és készséget is követel. A posztmodern kor mind a világirodalomban, mind a nemzeti irodalmakban új elemzési struktúrákat és gondolati paradigmákat hozott. Ma már nincsenek kis és nagy kultúrák, de megmaradnak a mennyiségi arányok a többség és a kisebbség között – kérdés, mit olvasnak, mennyit és milyen szinten az adott irodalomból. Ebben a helyzetben is sokat tehetnek a fordítók, ők válogatják ki, mit tartanak fontosnak, fordításra érdemesnek (Zágorec-Csuka 2012).

A Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Karán a technikai háttér is biztosítva van. A multimédia-teremben mindenkinek rendelkezésére áll a számítógép és az internetes hozzáférés is a dokumentációgyűjtéshez és a párhuzamos szövegekben, többnyelvű korpuszokban való szó- és szókapcsolat-kereséshez, miközben rutinos fordítók megoldásait is fellelhetik a hallgatók. Jelenleg nem kapható megfelelő szlovén–magyar, magyar–szlovén szótár, de ez a hiány éppen a párhuzamos szövegekben, többnyelvű korpuszokban való kutatással pótolható. A gyakorlatok folyamán mindenki összeállít egy saját szöszedetet is, amelyet folyamatosan egészít ki újabb és újabb szavakkal, szókapcsolatokkal.

A magyar szakos tanárképző magiszteri programot 2011-ben akkreditálták. A program kétszakos: 60-60 kredit teljesítésével szerezhető magyar szakos tanári (magiszteri) diploma, amely feljogosítja tulajdonosát mind az általános, mind pedig a középiskolai oktatásra. Az Erasmus program keretében több hallgatót és oktatót fogad minden évben a tanszék (3. ábra).



*3. ábra*

*Lénárd András előadása a magyar és a tanító szakos hallgatóknak*

A tanszék mindig fontos feladatának tartotta a Pedagógia Kar óvodapedagógus és osztálytanító szakos hallgatóinak magyar nyelvi, irodalmi és módszertani képzését. A hallgatók azonban csak szlovén nyelvű képzést kapnak az anyaintézményükben, nem sajátítják el a magyar nyelv tanításának, az anyanyelvfejlésnek az alapjait. Az eddigi évtizedes erőfeszítéseket nem sikerült realizálni. A törvény értelmében ugyanis annak, aki elvégezte a kétnyelvű középiskolát, már nincs szüksége további magyar anyanyelvű tanulmányokra.

A Pedagógia Kar hallgatói esetében nem elegendő az egyszerű lektori vizsga az óvodapedagógusi és az osztálytanítói állás betöltéséhez. A Maribori Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékének akkreditált programjában azonban vannak olyan tantárgyak (4 félév alatt 12 kredit értékben), amelyek kifejezetten ezeket a kompetenciákat fejlesztik: gyermekirodalom (1 félév / 3 kredit), nyelvhasználat, nyelvi norma (1 félév / 3 kredit), anyanyelvi tantárgy-pedagógia 1–2. (1 + 1 félév / 3 + 3 kredit). Ezeket a tantárgyakat más karok hallgatói, így a Pedagógia Kar hallgatói is bármikor felvehetik választható tárgyként 3-3 kredittel. (E lehetőség törvényi háttérének elfogadtatásán dolgozik Göncz László kisebbségi képviselő.)

### Irodalomoktatás a tanszéken

A maribori Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék irodalmi előadásai, illetve kurzusai elmélyült irodalomértelmezést nyújtanak a magyar irodalom poétikai, recepció- és intézménytörténeti kérdéseiben, bemutatják a korszakolás meghatározó narratíváit, valamint inspirálják a magyar irodalommal való foglalkozáshoz szükséges legfontosabb filológiai ismeretek elsajátítását. Filozófiatörténeti kitekintéssel képet adnak az esztéta és a klasszikus modernség, a későmodernség és a posztmodern magyar irodalmának kánontörténeti változásairól, a korszakolást lehetővé tevő poétikatörténeti, esztétikai szempontokról, utalva ezek kapcsolódására a történetiség kortársi kérdésirányaihoz. A kurzusok a művek értelmezése kapcsán azokat az irodalomelméleti problémákat állítják középpontba, amelyek az egyes korszakok irodalomtudományos reflexióinak az előterében állnak. Ezek az irodalmi szövegértelmezés hermeneutikai és dekonstrukciós modelljei, filozófiai hátterei, illetve a két paradigma közötti átjárhatóság kérdései. Mindezt szorosan hozzákapcsolják a kor kritikátörténeti kánonjainak elemzéséhez, hangsúlyosan érvényesítve a történetiségnek, a kulturális emlékezetnek a kortárs irodalomban megnyilvánuló horizontjait.

Az irodalmi szemináriumok egyes jelentős vagy jellemző művek elemző megtagyargalásával lehetővé teszik esztéta és klasszikus modernségünk néhány poétikatörténeti jelenségének, nyelvszemléleti, recepció- és műfaj történeti elmozdulásának a részletes vizsgálatát. Közvetítik az egyes korszakok magyar irodalmával való foglalkozáshoz szükséges filológiai ismereteket, betekintést nyújtanak a korszak irodalomtörténeti kutatásainak legfontosabb jelenbeli irányába és kérdéseibe, értelmezik ezek alapvető elméleti fogalmait, kitérnek a korszak lényeges kritikátörténeti fejleményeire és intézménytörténeti eseményeire. Különös figyelmet szentelnek annak a tapasztalatnak, hogy az elmúlt korszakok magyar irodalmának interpretációját a keletkező irodalom eltérő horizontjai alapvetően befolyásolják, ezért részletesen foglalkoznak a kulturális emlékezet jelenbeli poétikai formáival, a kánonképzés kísérleteinek szemléleti háttérével, és betekintést kapnak azokba az esztétikai jelenségekbe, amelyek a korábbi időszakok magyar irodalmának szempontjából jelentős interpretációs potenciállal rendelkeznek. A szemináriumok foglalkoznak a mai kritikairás egyes elméleti kérdéseivel is, bemutatják a legkiemelkedőbb irodalmi és irodalomtörténeti folyóiratokat.

A bolognai program irodalmi koncepciójába a tanszék olyan kuriózumokat is beiktatott, amelyek a kétnyelvű létből kiindulva artikulálódhatnak a legjobban. Egyikük a *kultúraközi interakció* kurzus, amely részletesen tárgyalja annak a poétikatörténeti váltásnak az esztétikai háttérét, művekben megnyilvánuló problémáit, amely a fordítások révén jön létre. Teoretikus keretek mentén vázolja fel azon művek esztétikai értékét, amelyek egy idegen nyelvi-kulturális térben új olvasatokat fedeznek fel, feltérképezve a művészi értékek, az esztétikai rétegzettség másfajta összefüggéseit. Különleges figyelmet érdemelnek azok a viszonyformák, amelyek valamely szerzőt, alkotást egy idegen közegbe helyeznek át, így nyilvánulnak meg a műalkotáshoz való individuális hozzáférés, a személyes kapcsolatok irányai. Kilépve a magyar nyelven folyó olvasásból és hatástörténetből a kurzus a szlovén nyelv vonzaskörében térképezi fel a kortárs magyar irodalom megjelenését. A hatás-befogadás mechanizmus alakulásakor fontos, hogy a másik nyelvi-kulturális közösség irodalma a fordítások révén milyen formációt tud

felmutatni, mivel és hogyan tudja meggyőzni a külföldi olvasóközönset a magyar irodalom európaiságáról. A befogadást egyaránt befolyásolják a kiadói stratégiák, a magyar irodalmi gondolkodás specifikuma, a nyelvi zártság, a kelet-európai és a magyar referenciák.

Ezt a nyitott paradigmát vállalja a tanszéken folyó irodalomoktatás, és ezt továbbítja a hallgatóknak (4–5. ábra). A kortárs magyar irodalmi artikulációk és reflexiók koordinátoraként és szerkesztőjeként Rudaš Jutka eddig 15 magyar szerző (többek közt Esterházy Péter, Nadas Péter, Heller Ágnes, Darvasi László, Végel László, Keresztury Tibor, Garaczi László, Kukorelly Endre) 54 szövegét jelentette meg a [www.maribor2012.eu](http://www.maribor2012.eu) portálon eredeti nyelven, valamint szlovén és angol fordításban (Rudaš 2012: 56–59).



*4. ábra*

*Esterházy Péter a Fabula vendége Ljubljanában. Moderátor: Rudaš Jutka. Szinkrontolmács: Mladen Pavičić*



5. ábra

*Maribori hallgatók a Fabulán*

### **Kutatások a tanszéken**

A tanszék kutatómunkájának fő irányát elsősorban a kétnyelvűségi, kontaktológiai, a szociolingvisztikai és a dialektológiai kutatások jelentik, ezek a magyar nyelv muravidéki kontaktusváltozataira, a magyar nyelvhasználatra, a nyelvismeret, a nyelvhasználat, a nyelvválasztás és a nyelvi attitűd összefüggéseinek a leírására irányulnak. A kétnyelvű oktatásban megmutatkozó tendenciák elemzésére egyre égetőbb szükség van, e témához is próbál a tanszék alkotó módon közelíteni, bár nem ez volt eddig a fő profilja. A nyelvalakító tevékenység a kisebbségi kétnyelvűségben különösen fontos. A nyelvi problémák kezelésében, nyelvi tanácsadásunkban, a tankönyvfordításokban a kétnyelvűségi szemléletet képviseljük, ezt adjuk tovább a hallgatóknak. A tanszék oktatói részt vesznek különböző nemzetközi és bilaterális programokban is. A nyelvészeti kutatómunka – elsősorban tanszéki keretben – az elfogadott témákban folyik. Ilyen például a Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózat munkájában való részvétel, amely a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete koordinálásával a külső régiók nyelvi irodáit és kutatóhelyeit foglalja magában, és amelynek célja a magyar nyelv állami változatainak a leírása, a külső régiók sajátos szókészletének a kodifikálása (1). Emellett az oktatók aktív kapcsolatban vannak a 2007 novemberében Alsóőrött megalakult Imre Samu Nyelvi Intézettel, amely a Termini részeként a kisregións nyelvészeti kutatásokat fogja össze és irányítja (2).



A tanszék európai jelentőségű szakmai sikerének könyvelhető el az Európai Unió 7. számú keretprogramjának – az *Európai nyelvi diverzitás mindenkinek* (European Language Diversity for All: EL DIA) – kutatási projektje, amelyben a részt vevő hat ország hét intézményének egyikeként, a magyar nyelv szlovéniai kontaktusváltozatait kutatva, a tanszék is dolgozott (3). A kisebbségi és közvetítő (vehikuláris) nyelvek revitalizálását és a nyelvmegtartást kutató multidiszciplináris projekt újszerű megközelítésben vizsgálja a többnyelvűséget. Az egyéni és a közösségi többnyelvűség fogalmának újradefiniálását, támogatását és újraértékelését tűzte ki elsődleges céljául. A 2013 októberében zárult projekt eredményei beépülnek a tanszéki oktatásba is. A kutatott kisebbségi nyelvek mindegyike a finnugor nyelvcsaládba tartozik, amely meglehetősen alulreprezentált a nemzetközileg hozzáférhető szociolingvisztikai szakirodalomban. A kutatási projekt eredményei viszont nem csupán erre az önmagában is meglehetősen heterogén nyelvi csoportra lesznek érvényesek, hanem általánosan hozzájárulnak a többnyelvűség kutatásához és a nyelvi tervezéshez más többnyelvűségi kontextusban Európán belül és azon túl is.

A tanszék nagy kihívásnak tekinti a muravidéki kétnyelvű oktatás módszertani útmutatójának az elkészítését. Természetesen a kétnyelvű oktatást nem csak (vagy elsősorban nem) a magyar szakos tanárok alakítják, így módszertani megalkotása sem egyedül (vagy elsődlegesen nem) a tanszék kompetenciája. 2011 és 2013 között kutatócsoport keretében, különböző szakemberek közös munkája során jött létre az az oktatási segédanyag, amely erősíti és gazdagítja a muravidéki és a rábavidéki kétnyelvű közoktatásban a szaktantárgyak megfelelő szintű kétnyelvű oktatását. *A pedagógusok nyelvi kompetenciáinak fejlesztése a kisebbségek nyelvén Muravidék és Rábavidék kétnyelvű tanintézményeiben* című, az EU által támogatott projektben (vezetője Kovács Attila) a tanszék partnerként működött közre. *A tanárok e-kompetenciái a kétnyelvű iskolákban* című EU-projekt keretében a Muravidék kétnyelvű iskoláinak tanárai többek közt kétnyelvű (magyar–szlovén), a kétnyelvű oktatást segítő e-anyagokat fejlesztettek ki (4).

A tanszék oktatói tagjai annak a három partnerintézményt (a Ljubljana Egyetem Bölcsészettudományi Kara, a Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kara és a Ljubljana Kisebbségkutató Intézet) egyesítő és a Ljubljana Egyetem által koordinált KOMASS kutatási projektnek, amelynek célja egy magyar–szlovén és szlovén–magyar szótár koncepciójának a kidolgozása a magyar kisebbség területén működő kétnyelvű iskolák tanárai és diákjai számára. A koncepciót a legaktuálisabb lexikográfiai elméletek és gyakorlatok alapján dolgozzák ki, hangsúlyozva a korpuszalapú szótárírás módszereit, kihasználva az elektronikus média előnyeit, figyelembe véve a felhasználói igényeket. A tervezett szótár hiánypótló a magyar–szlovén lexikográfia területén, mivel a koncepció kialakításában fontos szerepe van a pedagógiai nézőpontnak is. Az eddigi szótárak ugyanis lényegében átlagos szótárhasználóknak szóltak, és mára már nagyrészt elavultak. A projektcsoporthoz tagjai lexikográfusok, fordítók, magyar és szlovén nyelvészek, nyelvtechnológusok, a kétnyelvű oktatással és a magyar nemzeti közösség életével foglalkozó szakemberek, akik a kétnyelvű szótárak és a szótárkonceptiók kidolgozásában tapasztalattal rendelkeznek, illetve akik projektek keretén belül a kétnyelvű iskolák tanáraiként nyelvi és egyéb kompetenciájának fejlesztésével foglalkoznak.

### **A Magyar Nyelvi Lektorátus**

A maribori Pedagógiai Akadémián már az 1966/1967-es tanévben működött magyar lektorátus azzal a céllal, hogy a kétnyelvű óvodákban és az általános iskolákban dolgozó pedagógusok magyar nyelvi, szakmai és módszertani felkészítését szolgálja, illetve hogy az egyetem különböző karain tanuló diákoknak a magyar nyelvet idegen nyelvként tanítsa. 1981 óta a Maribori Magyar Lektorátus tanárai tanítják a legfontosabb nyelvi és irodalmi tantárgyakat.

A mindenkor lektor feladata összetett. Pedagógiai munkája során a magyar nyelvi órák tartása kiemelten fontos, hiszen azok a Muravidékről érkező hallgatók, akik a Maribori Egyetemen nem magyar szakos képzésben vesznek részt, csak a lektori órákon szerezhetnek bővebb ismereteket a magyar nyelvről, és emellett szaknyelvi ismereteiket is szeretnék bővíteni. A magyar nyelv megmaradása Szlovéniában pedig attól is függ, hogy az egyetemi évek után a Muravidékre visszatérő szakemberek képesek lesznek-e magyar nyelven is gyakorolni szakmájukat (Gróf 2012: 59–62).

A hallgatók a kétnyelvű területről érkezve igen eltérő nyelvtudással rendelkeznek, ezért az európai referenciakeretnek megfelelően különböző csoportok alakulnak a jelentkezőkből. A kezdők mellett általában indul újrakezdő és középhaladó csoport is. Ez utóbbi tagjai szlovén elsőnyelvű hallgatók, akik a kétnyelvű általános iskolák egyikében, majd a lendvai Kétnyelvű Középiskolában tanultak magyarul, de otthon, a családban és a mindennapjaik során szlovénül beszélnek. A magyar elsőnyelvű hallgatók is több csoportot alkotnak: egyeseknek a szaknyelvi tudást kell elsajátítaniuk, másoknak pedig – mint leendő tanítóknak – szélesebb körű képzésre van szükségük, hiszen ők csak szlovén nyelven folytathatják tanulmányaikat az egyetem Pedagógia Karán. Számukra kiemelten fontos, hogy a magyar kultúra, a nyelv, az irodalom, a történelem, a művelődéstörténet, a zene mellett azokat a magyar szakkifejezéseket is megtanulhassák, amelyek például a testnevelés- vagy a természetismeret-óra során szükségesek. A lektorátusra heti két órában többnyire magánszorgalomból járnak a hallgatók, mivel az óralátogatás nem kötelező. Tanulmányaik során az általuk meghatározott időpontban tehetik le a záróvizsgát, illetve a nemzetközi ECL-vizsgát.



6. ábra

*Látogatás a Csokoládémúzeumban 2014-ben*

A magyar kultúra megismertetése, terjesztése is fontos része a lektori munkának a tanítási tevékenységen kívül. Minden korábbi lektor is igyekezett a legjobb tudása és a rendelkezésére álló lehetőségek szerint különböző rendezvényeken bemutatni a művészetek magyar hírességeit, remekait vagy éppen egy-egy kirándulás során Magyarország szépségeit. A tanszék és a lektorátus hallgatói évente 3–5 napos tanulmányi kiránduláson vesznek részt (6. ábra). A négyéves ciklusban megismerik Magyarország jelentősebb nyelvi és irodalmi központjait, kulturális, történelmi és földrajzi nevezetességeit és értékeit (7. ábra). Ehhez nyújtott nagy segítséget korábban a Nemzeti Kulturális Alap, a Vendégoktatók a Magyar Kultúráért, illetve a Maribori Magyar Kultúrklub nyertes pályázataihoz a Bethlen Gábor (korábban Szülőföld) Alapkezelő Zrt. támogatása. A hallgatókat rendszeresen fogadják az ELTE és a Balassi Intézet nyári egyetemmein is.



7. ábra

*Látogatás Óbudán a Krúdy-házban. Előadó: Saly Noémi*

N. Császi Ildikó 2013-ban kezdte meg lektori munkáját Mariborban. A haladó csoportba járó (többségükben pszichológia, szociológia szakos) diákjai már két féléve foglalkoztak magyar nyelvel az előző lektor, Gróf Annamária irányításával. A foglalkozásokon a bolognai rendszerű oktatás alapszakosainak kidolgozott pszichológiakönyvből dolgoztak fel részleteket. Az írásbeli nyelvhasználat megértése ugyanis komoly gondot okozott számukra, hiszen a középiskola óta nem vagy alig olvastak magyarul, és a szakszöveg feldolgozása még ennél is nehezebbnek bizonyult. Ezért az oktató a sikerélmény érdekében olyan tematikájú, élőbeszédre épülő tananyagot keresett számukra, amely a leendő szakmájuk gyakorlásában is segíti a magyar nyelvhasználatot. Ehhez az HBO magyar gyártású *Terápia* sorozatát tartotta a legalkalmasabbnak, amely nagy motivációt jelentett azoknak a hallgatóknak, akiket érdekel a pszichoterápia, és ehhez hasonló terápiás beszélgetést még szlovén nyelven sem láttak. A párbeszédekben olyan mindennapi élethelyzetekkel találkozhattak a diákok, amelyeket egyetlen nyelvkönyv sem tud hűen visszatükrözni. A gyakorlatban az is kiderült, hogy magyarul nem is igen néznek filmeket. A szókinccsfejlesztésen kívül jól bemutatathatók a szociolektusok, például a szlenges nyelvváltozat, a gyakori verbális agresszió. Jól elemezhetőek a nonverbális jelzések is: a nyelvhasználat magas szintjét feltételezi, ha már a gesztusokból rájövünk a beszélő valódi szándékára. A beszédben alkalmazott szupraszegmentális elemek (gúny, ironia) teljesen hiányoznak a nyelvkönyvi dialógusokból. Az epizódok párbeszédeiből kiváló jellemrajz készíthető a hallgatókkal, az érzelmek verbális megfogalmazására lehet őket ösztönözni, és ez még az anyanyelvűek számára sem egyszerű feladat. A hallgatók hihetetlen motivációval jártak órára azért, hogy a sorozat egy-egy szereplőjének történetét megismerhessék. Szívesen készítették el az összefoglalóikat, és számoltak be

az egyes részek tartalmáról. Ezeket az összefoglalókat össze lehet vetni a sorozat részeinek a felvezetőjével is. A tematika pedig a folyamatosan változó hallgatókhoz igazítható.

A magyar kultúra megismertetése, terjesztése is fontos része a lektori munkának a tanítási tevékenységen kívül. Október közepén rendszeresen a maribori Borštnik színházfesztiválok, ezeken mindig vannak magyar színházi előadások is. Két magyar előadásra is szerveztünk színházlátogatást. A budapesti Pintér Béla Társulat *Titkaink* című darabjával vendégszerepelt. Az Újvidéki Színház *Neoplanta* előadása előtt pedig irodalmi beszélgetést szerveztünk Végel László íróval, Urbán András rendezővel és Gyarmati Kata dramaturggal (8. ábra).



8. ábra

*Tanszéki beszélgetés a Neoplanta alkotóival*

A lektorátus szervezésében rendszeresen tartunk filmklubot. Általában havonta szervezünk filmestet a hallgatóknak. Egy ilyen eseményünkön részt vett a lendvai televízió is. Az *Iskolapad* című műsorukhoz forgattak, bemutatták a Maribori Egyetemen tanuló hallgatókat. A *ZOOM Hungary 2015* rövidfilmnapokra a legújabb magyar rövid- (animációs, kísérleti és kisljátékfilm) és dokumentumfilmekből, fiatal alkotók műveiből készült válogatás, amelyet Szkopjében, Szófiában, Belgrádban, Újvidéken, Zágrábban, Eszéken, Ljubljánában és Mariborban mutattak be eredeti nyelven, angol felirattal (9. ábra). A ZOOM filmnapok a ljubljanoi TransitFilmBazaar által létrehozott nemzetközi filmes kezdeményezés, amelynek célja a különböző országok kortárs rövid- és dokumentumfilmjeinek a bemutatása a nemzetközi közönség számára. A magyar rövidfilmeket Alexander Saso Niskac ljubljanoi filmes szakember válogatta. A teljes program a Balassi Intézet támogatásával valósulhatott meg a *Vendégoktatók a magyar kultúráért* pályázat keretében.



9. ábra

A ZOOM Hungary 2015 rövidfilmnapok Mariborban

Az oktatómunkán és a kultúraszervezésen túl tudományos munkát is végezhetnek a lektorok. A muravidéki magyarság nyelvhasználata, nyelvjárása megkülönböztetett figyelemben részesül szakmai körökben éppen a korábban itt lektorként dolgozó nyelvészek (Vörös Ottó, Molnár Zoltán Miklós, Bokor József, Guttmann Miklós, Kolláth Anna) kutatómunkájának köszönhetően. Gróf Annamária (2008–2013) a korábbi magyarországi beszédaktus-kutatást terjesztette ki a Muravidékre, felismerve azt, hogy ezáltal a nyelvi határtalanításnak újabb lehetősége adódott. N. Császi Ildikó 2013 óta vendégoktató Mariborban. Korábbi dialektológiai kutatását kiterjesztette a muravidéki fiatalok nyelvjárásai sajátosságaira, a VI. dialektológiai szimpozionon *Nyelvjárásai sajátosságok a muravidéki hallgatók digitális kapcsolattartásának nyelvhasználatában* címmel tartott előadást.

Nemzetközileg elismert ECL-vizsgára is lehet jelentkezni magyar nyelvből a Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Karának Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékén. 2016 januárjában kötött együttműködési megállapodást a tanszék a Pécsi Egyetem Idegen Nyelvi Központjával közösen szervezett, nemzetközileg elismert ECL-nyelvvizsgák lebonyolítására. Az együttműködési megállapodással – Szlovéniában egyedüli intézményként – magyar nyelvből a PTE akkreditált vizsgahelye lett a Maribori Egyetem, és közösen nemzetközileg elismert ECL-tanúsítványt adnak ki magyar nyelvből. A lektorátus ingyenes, egyéni konzultációkat biztosít, segíti a megfelelő nehézségi szint kiválasztását, és a vizsgákhoz kapcsolódó típusfeladatokkal is megismerteti a jelentkezőt. Szükség esetén szintfelmérő tesztet lehet írni, amely megkönnyíti a megfelelő vizsgaszint kiválasztását.

## **A tanszék oktatói**

A tanszék jelenleg két főállású oktatóból áll. Kolláth Anna nyelvész (tanszékvezető: 2004–2015) elsősorban leíró magyar nyelvtant és nyelvművelést oktat. 1993-ig főképp dialektológiával foglalkozott (a nyelvjárás és a nyelvi tudat összefüggései témában), azóta fő kutatási területe a magyar–szlovén kétnyelvűség (a kétnyelvű Muravidék magyar nyelvének és nyelvhasználatának szocio- és pszicholingvisztikai aspektusai, különös tekintettel a kisebbségi anyanyelv kontaktusváltozataira). Publikációi érintik a nyelvi tervezés, a nyelvművelés-nyelvalakítás és a kétnyelvű oktatás kérdésköreit is. 2013 óta az egyetemi rendes tanár (redna profesorica) kinevezés birtokosa. A *magyar nyelv és irodalom*, illetve a *nyelvközi tanulmányok – magyar alap- és a mesterképzésben tantárgyfelelőse és oktatója számos egyetemi nyelvészeti kurzusnak (előadásoknak, szemináriumoknak, szemináriumi gyakorlatoknak).*

Kolláth Anna nyelvészeti oktatómunkájának célja a magyar szakos tanárok szakmai kompetenciájának a kialakítása, ismereteik bővítése, megszilárdítása. Igyekszik bevonni az érdeklődő hallgatókat a tudományos projektek munkáiba. Legfontosabb kutatási területe továbbra is a kétnyelvűség, a kétnyelvű nyelvhasználat, a kétnyelvű oktatási modellek elméleti háttere és gyakorlati megvalósulása. Ezt egyrészt tanszéki keretben, másrészt egy kari kutatócsoportban, illetve magyarországi tudományos kutatóhálózatokban teszi. A Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózatban a magyar–magyar online szótár összeállításában vesz részt. E tekintetben jelenleg a legfontosabb feladat az államnyelvi eredetű kölcsönszók és -szerkezetek összegyűjtése, használati gyakoriságuk megállapítása. Ebben a témában több szakdolgozat is született a tanszéken az utóbbi időben. A muravidéki kétnyelvű oktatási modell leírása, vizsgálata is tovább folytatódik, a kétnyelvű tankönyvek hatékonyságáról, a fordítások problematikájáról is készülnek kutatási anyagok, sőt szakdolgozatok is. Új témaként jelentkezik a kétnyelvű beszélő médiafogyasztásának nyelvi vetülete, ez a téma a kettős- és többesnyelvűség, a nyelvváltozatok problematikájára fókuszál. Újra életre kel a muravidéki kontaktusnyelvjárás mint kutatási téma, ezt az idén két szakdolgozat is reprezentálja (elsősorban szókészletgyűjtések és a korpuszok bizonyos szempontú feldolgozásának formájában). Szakmai munkájának egyik meghatározó élménye az ELDIA FP7-es programban való részvétel. Ezen túlmenően számos (köztük több akadémiai) bizottság és projekt jegyzi a nevét és magas színvonalon végzett munkáját.

2015 óta a tanszék vezetője Rudaš Jutka egyetemi tanár. Kutatási területe a 20. századi magyar irodalom, valamint a kortárs magyar irodalom, mindenekelőtt Esterházy Péter poétikája, az irodalmi hermeneutika, a recepcióesztétika és a fordítás elmélete. Tudományos kutatómunkája eredményességét bizonyítják a kutatási projekteken való részvétele, a publikált szakmai és tudományos cikkek és szakfordítások. A kortárs, illetve a modern magyar irodalommal foglalkozó tudományos tevékenységei sorába tartozik a hazai és a külföldi irodalmi-művészeti folyóiratokban megjelent tudományos és szakmai cikkei, a monográfiákban közzétett önálló tudományos összeállításai, (szépirodalmi) fordításai, recenziói és kritikái. Magyar szerzők műveinek fordítását szerkeszti szlovén folyóiratokban, nemzetközi projekteken vesz részt. *A szellem finom játéka – A kortárs magyar irodalom interkulturális aspektusai* című doktori értekezése 2006-ban jelent meg könyv

alakban a Kijárat Kiadónál Budapesten. *A kulturális intarziák – Kulturne intarzije* című második tudományos monográfiája pedig 2012-ben látott napvilágot.

### **Összegzés**

A tanszék hungarológiai műhely is egyben, amely csekély oktatói létszámmal próbál megfelelni a bolognai folyamat kihívásainak, és felelősséggel eleget tenni kisebbségi tanszéki feladatainak: azaz olyan szemléletmódot átadni a hallgatóknak, amely megerősíti őket erősen nyelvjárásias és kontaktusos jegyeket hordozó anyanyelvük használatában, identitásukban, a magyar nyelvhez és kultúrához való kötődésükben. Az anyanyelvhez és az anyanyelvváltozathoz való pozitív attitűd kialakításában vagy erősítésében a magyar kultúra szélesebb körű megismertetésére is szükség van. Az identitás ugyanis mindenkor a kultúrában gyökerezik. A több kultúrával való érintkezés kitágítja a horizontot, mint ahogy a kétnyelvűség is kiszélesíti az egynyelvű világot. A kisebbségi lét egyik természetes velejárója a kétkultúráság, bár a valóságban az egyik kulturális lét inkább virtuális, kevésbé ismert, különösen a fiatalabb generáció számára. Kisebbségi körülmények között objektív akadályok miatt nem lehet mindenki aktív részese ízlésének és érdeklődési körének megfelelően a teljes magyar kultúrának, míg a többségi kultúra a természetes, mindennapi közeg. Az lenne az ideális, ha a két kultúra egészségesen versenyezne egymással az ott élők tudatában, kiegészítené és erősítené egymást értékeiben, azonosságaival és különbözőségeivel egyaránt.

A tanszék továbbélésének lehetősége lehet egy olyan általános hungarológiai alapszakos program elkészítése és akkreditációja, ahova magyar nyelvtudás nélkül jöhetnének a hallgatók Szlovénia bármelyik középiskolájából. Ehhez a későbbiekben második szintként kapcsolódhatna a mesterképzés (nem tanárképző magiszteri képzés) programja is. Az egyre fogyó magyar kisebbség mellett fel kell kínálnunk a többségi nemzetnek és másoknak is a magyar nyelvet és kultúrát. Ezzel emelkedhetne a magyar mint kisebbségi nyelv presztízse is ebben a régióban és az egész országban egyaránt.

### **Irodalom**

- Bálint Čeh Júlia 2012. Szlovén–magyar és magyar–szlovén fordító- és tolmácsolás a Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kara Fordítástudományi Tanszékén. In: Kolláth Anna – Gróf Annamária – Merényi Annamária (szerk.) *30 éves a Maribori Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke*. Maribori Egyetem BTK – Maribori Magyar Kultúrklub. Maribor. 74–78. <http://www.ff.um.si/dotAsset/32256.pdf> (2016. augusztus 2.)
- Gróf Annamária 2012. A Magyar Nyelvi Lektorátus a Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék életében. In: Kolláth Anna – Gróf Annamária – Merényi Annamária (szerk.) *30 éves a Maribori Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke*. Maribori Egyetem BTK – Maribori Magyar Kultúrklub. Maribor. 59–62. <http://www.ff.um.si/dotAsset/32256.pdf> (2016. augusztus 2.)



- Kolláth Anna 2012. Harminc év – dióhéjban. A Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kara Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke harmincéves. In: Kolláth Anna – Gróf Annamária – Merényi Annamária (szerk.) *30 éves a Maribori Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke*. Maribori Egyetem BTK – Maribori Magyar Kultúrklub. Maribor. 49–56. <http://www.ff.um.si/dotAsset/32256.pdf> (2016. augusztus 2.)
- Kolláth Anna – Gróf Annamária – Merényi Annamária (szerk.) 2012. *30 éves a Maribori Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke*. Maribori Egyetem BTK – Maribori Magyar Kultúrklub. Maribor. <http://www.ff.um.si/dotAsset/32256.pdf> (2016. augusztus 2.)
- Rudaš Jutka 2012. Maribori Magyar Tanszék – Irodalmi reflexió. In: Kolláth Anna – Gróf Annamária – Merényi Annamária (szerk.) *30 éves a Maribori Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke*. Maribori Egyetem BTK – Maribori Magyar Kultúrklub. Maribor. 56–59. <http://www.ff.um.si/dotAsset/32256.pdf> (2016. augusztus 2.)
- Zágorec-Csuka Judit 2012. Emlékeim a Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kara Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékének oktatóira és terveim a Fordítástudományi Tanszéken. In: Kolláth Anna – Gróf Annamária – Merényi Annamária (szerk.) *30 éves a Maribori Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke*. Maribori Egyetem BTK – Maribori Magyar Kultúrklub. Maribor. 132–135. <http://www.ff.um.si/dotAsset/32256.pdf> (2016. augusztus 2.)

- (1) Termini. <http://ht.nytud.hu> (2016. augusztus 2.)
- (2) Imre Samu Nyelvi Intézet. <http://www3.umiz.at/de/isnyi/aktualis.html> (2016. augusztus 2.)
- (3) Európai nyelvi diverzitás mindenkinek (European Language Diversity for All: ELDIA). <http://www.eldia-project.org> (2016. augusztus 2.)
- (4) A tanárok e-kompetenciái a kétnyelvű iskolákban. <http://www.e-kompetencia.si> (2016. augusztus 2.)

## **N. Császi, Ildikó: Teaching Hungarian at the University of Maribor**

### **Az írás szerzőjéről**

*N. Császi Ildikó*

egyetemi docens, vendégoktató  
Maribori Egyetem, Szlovénia

[ncsasziiildiko\[kukac\]gmail.com](mailto:ncsasziiildiko[kukac]gmail.com)